

EKONOMİK KALKINMA SÜRECİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ SORUNU VE MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

Özcan DAĞDEMİR*

GİRİŞ

Ekonomik kalkınma sürecinde ekonomik büyüme ile önce artan gelir eşitsizliğinin kalkınma sürecinin sonraki aşamasında azalmaya başladığını ileri süren Simon Kuznets, ekonomik kalkınma ve gelir dağılımı konusunda günümüze değin süregelen bir tartışma başlatmıştır. Kuznets'in ifade ettiği bu ilişki, ters-U hipotezi olarak iktisat literatürüne girmiş, gelir düzeyi ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi tanımlayan eğri de Kuznets eğrisi olarak tanınmıştır.

Bu makalede ters-U hipotezinin geçerliliğinin sınırlanmasının yanı sıra ekonomik kalkınma sürecinde önce artan gelir eşitsizliğinin, kalkınmanın belirli bir aşamasından sonra giderek azalacak olmasının gelişmekte olan ülkeler açısından ne anlam ifade ettiği araştırılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle gelir dağılımındaki dengesizliğin kalkınma sürecinin başlangıç aşamasında bulunan gelişmekte olan ülkeler için kabullenilmesi gereken bir sorun olup olmadığı, bu ülkelerin daha adil bir gelir dağılımı için hangi gelir düzeyine erişmeleri gerektiği konuları değerlendirilmektedir. Sonraki aşamada ise gelir eşitsizliğinin gelişmekte olan ülkeler için kaçınılmaz bir sorun olmadığı görüşünden hareketle, ekonomik büyüme dışında gelir dağılımına etki eden faktörlerin neler olduğu ve bunların gelir dağılımını ne yönde etkiledikleri araştırılmaktadır.

I - EKONOMİK KALKINMA VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Gelir dağılımını ekonomik kalkınmışlık düzeyi ile açıklayan görüşler; üretim faktörleri arasındaki teknik ikame esnekliklerini dikkate alarak faktör verimliliklerinin değişmesine bağlı olarak uzun dönemde gelir dağılımının daha dengeli olacağını ifade eden Neo-klasik iktisatçılardan; gelir eşitsizliğini ekonominin dual yapısı ile açıklayan ve

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İktisat Bölümü
Ekonomik Yaklaşım, Cilt 9, Sayı 30, Sonbahar 1998

ekonomik gelişme sürecinde modern sektörün ekonomi içindeki ağırlığını artırması sonucu gelirin bu sektörde yoğunlaşmasına bağlayan görüşe, sermaye birikiminin sağlanması ve emeğin sömürülmesi sürecinde gelir eşitsizliğinin kapitalist sistemin çökmesi aşamasına kadar artacağını savunan Marx'ın yaklaşımına ve uzun dönemli ekonomik büyümenin gelir dağılımındaki dengesizliği ortadan kaldıracığını savunan yapısal iktisatçılara kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.

Farklı iktisat okullarıyla özdeş düşünce ve görüşler, ekonomik kalkınma ve gelir eşitsizliği arasında farklı yaklaşımlarla da olsa karşılıklı etkileşim olduğu tezini kabul ederken, bu ilişkinin yönü ve derecesi konusunda ilk görgül araştırmalar Simon Kuznets tarafından başlatılmıştır. Bu başlık altında Kuznets'in ekonomik kalkınma ve gelir eşitsizliği konusundaki araştırma sonuçlarına yer verildikten sonra Kuznets hipotezini sorgulayan araştırmalar ve sonuçları tanıtılacaktır.

1.1 - Kuznets Hipotezi

Simon Kuznets 1955 yılında yayınlanan makalesinde gelirin gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere kıyasla daha dengesiz bir dağılım gösterdiğini ileri sürerken, aynı zamanda ekonomik kalkınmanın başlangıç aşamasında artan gelir eşitsizliğinin, kalkınma sürecinin sonraki aşamalarında daralmakta olduğu görüşünü ifade etmiştir (Kuznets, 1955: 1-28).

Kuznets kalkınmanın başlangıç aşamasında artan gelir eşitsizliğini iki ana faktöre bağlı olarak açıklamaktadır. Birincisi; tasarrufların dağılımındaki dengesizlik, gelir ve servet dağılımındaki dengesizlikten daha büyüktür. Dengesiz dağılım gösteren tasarrufların nihai etkisi, diğer şartlar aynı kalmak kaydıyla, gelir getiren aktiflerin üst gelir gruplarının elinde toplanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. İkincisi; gelir eşitsizliğinin düşük olduğu kırsal kesim ve kırsal kesimi tanımlayan sektörlerden, eşitsizliğin büyük olduğu kent ve kentteki sektörlerle yönelik nüfusun yapısal dönüşümü, diğer şartların değişmediği varsayımıyla, gelir dağılımındaki dengesizliği artırmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın sonraki aşamasında teknolojik değişim, demografik yapıdaki gelişmeler, hizmet gelirlerinin yaygınlaşması ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik politik kararların uzantısı olarak tasarrufların gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisi ortadan kalkmaktadır. Kentlerde düşük gelirli grupların organize olup baskı grupları meydana getirmeleri sonucu koruyucu ve destekleyici ekonomi politikalarından yararlanmaya başlamaları ile gelir eşitsizliğini artıran sözkonusu faktörler de baskı altına alınmaktadır.

Kuznets 1963 yılında yayınlanan makalesinde 11'i az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak tanımlanmış toplam 17 ülkeye ait gelir dağılımı sonuçları ve kişi başına Gayrisafi Milli Hasıllarından hareketle ekonomik kalkınma sürecinde büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir (Kuznets, 1963: 1-80). Ekonomik büyüme ve

gelir eşitsizliği arasında önce artan daha sonra da azalan ve ters-U hipotezi olarak bilinen ilişkiyi somutlaştırdığı makalesinde; hanehalkı düzeyinde gelir dağılımının gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha dengesiz olduğunu, tarım sektöründe gelirin gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler için daha dengeli bir dağılım gösterdiğini, tarım dışı sektörde gelir dağılımının gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere kıyasla daha dengesiz olduğunu ve gelişmiş ülkelerde gelir dağılımındaki eşitsizliğin üst gelir gruplarının gelir payındaki azalma ve düşük gelir grubunun gelir payının artması nedeniyle ekonomik kalkınma ile birlikte daralmakta olduğunu saptamıştır.

1.2 - Kuznets Hipotezini Sorgulayan Araştırmalar

Simon Kuznets'in ters-U hipotezi daha çok azgelişmiş ülkelere özgü olmak üzere, Irving Kravis'in 1960 yılındaki makalesi ile yeniden gündeme gelmiştir(Kravis,1960: 408-416). Kravis kişi başına reel gelir düzeyi ve eşitsizlik derecesi arasında pozitif bir korelasyon saptamıştır. Kravis, gelişmekte olan ülkelerde üst gelir grupları arasındaki gelir eşitsizliğinin, düşük gelir grupları arasındaki eşitsizliğe kıyasla daha büyük olduğunu ifade etmekte ve genel eşitsizliğin kaynağını bu dağılımla açıklamaktadır. Genel olarak gelişmiş ülkelerdeki gelir dağılımının azgelişmiş ülkelere göre daha dengeli bir dağılım gösterdiğini ifade eden Kravis, ekonomik kalkınmanın sonraki aşamalarında eğitimin ve mülkiyetin yaygınlaşması, sosyal güvencelerin kazanılması ve emek karşılığı gelirlerin artması ile gelir dağılımındaki genel dengesizliğin azalacağını ileri sürmektedir.

Ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve gelir dağılımı ilişkisini kurarak gelir eşitsizliğinin gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha büyük boyutlarda olduğuna işaret eden makalesinde Harry Oshima, gelir dağılımındaki eşitsizliği tarım sektörünün ekonomi içindeki payına göre açıklamaktadır (Oshima, 1962: 439-445). Sanayi ve hizmetler sektörlerinde gelir dağılımındaki eşitsizlik derecesi tarım sektöründeki eşitsizliğe göre daha düşüktür. Bu nedenle gelişmekte olan bir ekonomide; kentleşme, sanayileşme ve ticaretin yaygınlaşması ile gelir dağılımında eşitlik yönünde sağlanan olumlu gelişmeler, tarım sektörünün ekonomi içinde önemli bir pay sahibi olması nedeniyle ortaya çıkan baskın olumsuzluklar tarafından dengelenmektedir. Oshima, bu görüşünden hareketle gelir dağılımındaki eşitsizliğin ekonomik kalkınma ile er geç daralacağı konusundaki görüşlerin, tarım sektörünün ağırlıkla hakim olduğu geri kalmış ülkelerde kesinlik taşımadığını ifade etmiştir.

Ters-U hipotezini doğrular sonuçları olan bir diğer makale de 1973 yılında Felix Paukert tarafından kaleme alınmıştır(Paukert, 1970: 97-125). Paukert kişi başına gelir düzeylerine göre gruplandığı ülkeler için kişi başına GSMH ve gelir dağılımlarındaki eşitsizlik dereceleri arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Paukert, kişi başına geliri 100 doların altındaki ülke gruplarından, kişi başına geliri 101-200 dolar dilimine giren ülke grubuna hareket edildiğinde gelir eşitsizliklerinde ani bir artış olduğunu görmüştür. Çalışmanın

bulgularına göre; kişi başına geliri 200 doları aşan ülkelerde gelir eşitsizliğindeki artış hızı etkisini kaybetmeye ve 300 doları aşarak 500 dolar gelire yaklaşan ülkelerde eşitsizliğin etkisi zayıflamaya başlamaktadır. Kişi başına gelir itibariyle 301-500 dolar gelir grubunda bulunan ülkelerde gelir dağılımındaki eşitsizlik giderek daralmakta ve bu ülkeler, 100 doların altındaki gelir grubuna benzer bir eşitsizlik oranı ile temsil edilmektedir. 1000 doların üzerinde gelire sahip ülkeler grubunda ise, gelir dağılımındaki eşitsizlik açık bir biçimde azalmakta ve eşitlik yönünde bir eğilim göstermektedir.

Dünya Bankası 1974 yılında Montek Ahluwalia tarafından yapılmış bir araştırma ile gelir eşitsizlik derecelerine ve kişi başına düşen gelire göre sınıflandırılan 66 ülkeye ait veriler yardımıyla Kuznets hiponezini test etmiştir(Lecaillon, Paukert, Morrison, and Germidis, 1984: 11). Araştırma sonuçları gelir dağılımındaki dengesizliğin, gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelerdekenden daha fazla hissedildiğini doğrulamaktadır. Ahluwalia'nın daha fazla sayıda ülkeyi kapsayan bulguları aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki dengesizlik sorununun, orta ve düşük gelir grubundaki hanelerin toplam gelirden daha küçük bir pay almalarından kaynaklandığını ortaya koymuştur. En düşük gelirli yüzde 40 nüfusun toplam gelirin yaklaşık yüzde 25'ini aldığı sosyalist ülkelerde gelir dağılımının dengeli bir dağılım göstermesine karşın, gelişmekte olan kapitalist ekonomilerde aynı gelir grubunun ortalama gelirin yüzde 16'sını almakta olduğu tespit edilmiştir. Ahluwalia, gelir dağılımındaki eşitsizliğin ılımlı olarak tanımlandığı bu ülkelerden düşük gelirli yüzde 40 nüfusun toplam gelirden ortalama yüzde 12 oranında pay aldığı azgelişmiş ülkelere geçildiğinde gelir eşitsizliğinin ciddi biçimde arttığını saptamıştır.

Paolo Roberti aynı yıl yayınlanan makalesinde ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi, kişi başına gelir düzeyindeki değişimler karşısında farklı gelir gruplarının toplam gelirden aldıkları ortalama payları izleyerek saptamaya çalışmıştır(Roberti, 1974: 629-638). Roberti makalesinde Finlandiya, Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere ve Birleşik Devletlere ait zaman serisi analizleriyle elde ettiği 1950-1970 dönemini kapsayan 10 gelir grubu için tanımlanmış verilerden yararlanmıştır. Zaman serileri oluşturarak yaptığı analizin sonuçlarını yorumladığı çalışmasının birinci aşamasında 1950-1970 dönemini iki alt döneme ayırarak gelir gruplarının bu dönemler zarfında gösterdiği genel eğilimleri tanımlamıştır. Roberti trend denklemlerinden elde ettiği sonuçları üç ana başlık altında toplamıştır. İlk olarak; ortalama gelir düzeyinin altında kalan gelir grupları toplam gelirden aldıkları gelir paylarında kayba uğrarken, bu eğilimin ortalama gelir düzeyinin üzerinde pay alan gelir grupları lehine geliştiğini saptamıştır. İkinci olarak; en yüksek gelir grubu hariç, gelir kaybına uğramış gelir grubunun olmadığını, bu gelir gruplarının ya kazanmış ya da mevcut durumlarını korumuş oldukları; üçüncü olarak da tüm ülkeler için asıl gelir kaybına uğrayan grubun daima üst gelir grubu olduğunu saptamıştır. Araştırma sonuçlarına göre en yüksek gelirli grubun payı diğer tüm gelir gruplarının

etkisiyle azalmakta, buna karşın bu gelişmeden en düşük gelirli iki grup çok az veya hiç yararlanamamaktadır. Roberti'nin gelir grupları itibariyle 6 ülke arasında yaptığı cross-section analizin sonuçları ise kişi başına gelir düzeyinin en düşük ve en yüksek gelirli gruplar ile negatif, dördüncü ve sekizinci gelir grupları ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir. İkinci, üçüncü ve dokuzuncu gelir grupları için herhangi bir anlamlı ilişkinin olmadığını saptamıştır.

Montec Ahluwalia ters-U hipotezine yöneltilen eleştirilere bir cevap niteliğindeki çalışmasında 42'si gelişmekte olan, 14'ü gelişmiş ve 6'sı sosyalist ülkelerden oluşan 62 ülkeye ait istatistiklerden yararlanmıştır(Ahluwalia, 1976: 128-135). Ülkeler arasındaki gelir eşitsizlikleri ile farklı gelir dilimlerinde yer alan nüfusun ortalama gelirlerden aldıkları paylar ve kalkınma sürecinin farklı evrelerini temsil ettiği düşünülen açıklayıcı değişkenlerden oluşan çoklu regresyon yöntemiyle elde edilmiş tahmin denkleminin sonuçlarını değerlendirmiştir. Kişi başına gelir ile çeşitli gelir gruplarının gelirden aldığı paylar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu tesbit etmiştir. Kuznets'in ters-U hipotezine uygun biçimde, nüfusun düşük gelirli yüzde 40'ının ve yüzde 60'ının gelir payı, kişi başına GSMH'nin artışı ile önce azalmakta ve sonra artmaktadır. Buna karşın en yüksek gelirli yüzde 20 nüfusun gelir payı da tam ters bir eğilim göstererek kişi başına GSMH artışı ile önce artmakta, sonra azalmaktadır. Ahluwalia, GSMH artışı ile düşük gelirli grupların gelir payındaki azalmanın nedenleri konusunda somut sonuçlara ulaşamamakla beraber, düşük gelirli grupların gelir paylarındaki artışı, yapısal değişkenlerin etkisiyle açıklamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kalkınma sürecinde gelir eşitsizliğinin daralması; Ahluwalia'nın beşeri kaynakların gelişimi, nüfus artış hızındaki yavaşlama ve modern sektörün düşük gelirli geleneksel sektörden göçen nüfusu kaldırarak büyüme kapasitesine ulaşması şeklinde tanımladığı yapısal faktörler tarafından açıklanmıştır.

Bir ülkedeki yoksulluğun derecesini ortalama gelir düzeyi ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin derecesine bağlayan Ahluwalia, Carter ve Chenery 1979 yılında yayınlanan makalelerinde, bu iki faktör arasında nasıl bir ilişki olduğunu, ortalama gelir düzeyindeki artış sürecinde gelir dağılımının nasıl değiştiğini araştırmışlardır(Ahluwalia, Carter and Chenery,1979: 299-341). Az gelişmiş 12 ülkeye ait yaklaşık 10 yıllık zaman serilerinden hareketle bu zaman diliminde Kuznets hipotezinin geçerliliğini sınıadıkları makalelerinde bazı ülkeler için yoksulluk sınırının altındaki gelir grubunun gelir payında zamanla bir azalma eğilimi gözlenirken, ortalama gelir düzeylerinde büyüme kaynaklı bir artış baskısının bulunmadığı görülmüştür. Gelir eşitsizliğinin kişi başına ortalama 800 dolar (1970 fiyatlarıyla) civarında maksimuma ulaştığını tahmin ettikleri çalışmalarında, kişi başına ortalama gelir 200 ve 800 dolar arasında iken, düşük gelirli yüzde 60'ın milli gelirden aldığı payın yüzde 32'den yüzde 23'e gerilediğini, en yüksek gelirli yüzde 40'ın milli gelirden aldığı payın ise yaklaşık yüzde 80'ler düzeyine ulaştığını hesaplamışlardır.

Simon Kuznets'in ters-U hipotezi, ekonomik kalkınma sürecinde büyüme ve gelir dağılımı arasında olduğu kabul edilen mekanik ilişkiyi sorgulayan bazı araştırmacılar, gelişmiş ülke ekonomilerine ait uzun dönemli verilerin bu hipotezi doğruladığını fakat, Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin hipotezle ilgili çelişkili sonuçlar ortaya koyduğunu görmüşlerdir. Ekonomik büyümenin gelir dağılımını belirlediği teorik olarak kabul edilirken, yapılan çalışmalarda ekonomik büyüme ile birlikte ekonomilerin yapısal özelliklerinin, ekonomi politikası hedeflerinin seçimi ve politika kararlarından kaynaklanan kusurların özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemi de dikkate alınmaya başlanmıştır.

Ters-U hipotezini ve gelir eşitsizliğinin nedenlerini sorgulayan Irma Adelman ve C. Taft Morris gelir dağılımındaki eşitsizliğin temel belirleyicisinin ekonomik büyüme oranı değil, ekonomik yapı ve ekonomik yapıdaki gelişmeler olduğunu ileri sürmüşlerdir (Adelman and Morris, 1973). Regresyon tahminleri, yoksul ülkelere gelişmekte olan ülkelere ve sanayileşmiş ülkelere uzanan farklı gelişmişlik düzeyindeki ülkeler arasında, önce artan gelir eşitsizliklerinin eğrinin son bölümünde daha eşit bir dağılıma dönüştüğünü anlamlılık sınırları içinde ortaya koymuştur. Adelman ve Morris çalışmalarının sonraki aşamasında gelir eşitsizliği daha yüksek ve gelir eşitsizliği daha dar ülkelere oluşan iki grup arasında seçilmiş ekonomik, sosyo-kültürel ve politik faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki açıklayıcı rolünü araştırmışlardır. Adelman ve Morris araştırmaları sonucunda, kişi başına gelir düzeyinin gelir dağılımını belirlediği düşünülen 31 açıklayıcı değişken arasında gelir dağılımını açıklayan diğer değişkenlerden sadece biri olduğunu gördüler. Seçilen değişkenler arasında; eğitim ve beşeri sermayenin gelişimi ve doğrudan devlet yatırımlarının ekonomi içindeki ağırlığı, daha dengeli bir gelir dağılımını açıklayan faktörler olarak öne çıkarken, doğal kaynakların dağılımına bağlı servetin belirli ellerde toplanma oranı ve sektörel yapıdaki düalizmin derecesi gelir dağılımındaki dengesizliği artıran faktörler olarak saptanmıştır.

Gustav Papanek ve Oldrich Kyn da, ekonomik kalkınmanın gelir dağılımı üzerine etkisini araştırmaları çalışmalarında GSMH' daki artış ile gelir dağılımı arasında güçlü ve açık bir ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır (Papanek and Kyn, 1986; 55-65). Gelişmekte olan ülkelerdeki GSMH artış oranları ile düşük gelirli yüzde 40 nüfusun toplam gelirden aldığı payların artış oranlarını ele aldıkları dönem zarfında kıyasladıkları araştırma sonuçlarına göre; Tayvan, İran, Güney Kore, Sri Lanka gibi ülkelerde ekonomik büyüme sürecinde düşük gelirli nüfusun yüzde 40'ının gelir payı daha büyük veya aynı oranda artarken, Meksika, Brezilya, Panama ve Peru gibi ülkelerde ekonomik büyüme tecrübesi düşük gelirli grubun gelir payındaki artışın büyüme oranının gerisinde kaldığını göstermiştir. Papanek ve Kyn çalışmaları sonucunda hızlı ekonomik büyümenin mutlaka gelir eşitsizliğinde bir artışla sonuçlanmayabileceğini, üstelik düşük büyüme hızının da gelir dağılımında iyileşme anlamına gelmediğini gördüler.

Gary Fields , klasik en küçük kareler yöntemi yerine sabit etki modeli çerçevesinde yapmış olduğu hesaplamalarda ters-U hipotezinin fazla destek görmediğini, büyümenin tek başına gelir dağılımını belirlemediğini, iktisadi çevrenin ve uygulanan politika kararlarının da etkili olduğunu ileri sürmektedir(Özmucur, 1995: 5). Kuznets hipotezine bir başka yönden yaklaşan Rati Ram, 36 gelişmekte olan ülke istatistiklerinden yararlanarak oluşturduğu sabit etki modeli çerçevesinde ekonomik büyüme sürecinde önce artan sonra azalan gelir eşitsizliğini ifade eden ters-U hipotezini artış ve azalış noktalarıyla tanımlayan bir tahmin denklemi elde etmeye çalışmıştır(Ram, 1995: 425-434). Tanımladığı eşitliğe karşın ülkeler arasında gelir eşitsizliklerinin pek çok faktör tarafından belirlendiğini, kişi başına gelir düzeyinin bu faktörlerden sadece biri olduğunu vurgulamıştır.

Çoğu gelişmekte olan ülkeler için zaman serisi analizine olanak verecek istatistikleri bulmanın olanaksızlığı, araştırmacıları zaman serisi analizini ikame edecek cross-section analize yöneltmiştir. Fakat ters-U hipotezini kanıtlamayı hedefleyen ampirik çalışmalar metodoloji yönüyle yoğun eleştirilere uğramıştır.

Ashwani Saith ters- U hipotezini sorgulayan makalesinde, Ahluwalia tarafından başlatılan ve diğer araştırmacılar tarafından sıklıkla başvuru alan cross-section analiz yöntemini veri temini ve metod yönüyle eleştirmiştir(Saith, 1983: 367-382). Saith ekonomik kalkınma ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin açıklanması sırasında başvuru alan bu yöntemin konunun aydınlatılması önünde bir engel oluşturduğunu, ekonomik büyüme ile gelir dağılımındaki eşitsizliğin önce artması ve sonrasında azalmasının, zorlama bir ilişki olduğunu, üstelik Kuznets'in hipotezinde böyle mutlak bir ilişkiyi ileri sürmediğini ifade etmiştir. S.Anand ve S.M. Kanbur benzer bir yaklaşımla ters-U hipotezini ve bu hipotezin kanıtlanması amacıyla yapılmış çalışmalarda başvuru alan yöntem ve sonuçları eleştirdikleri makalelerinde gelir dağılımı politikalarının yoksulluk sorunu ile mücadelede önemini değerlendirmişlerdir(Anand and Kanbur, 1985: 42-50).

II- FARKLI KALKINMIŞLIK DÜZEYLERİNDE ÜLKELER VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ SORUNU

Farklı kalkınmışlık düzeyinde de olsalar tüm ülke ekonomilerinin büyüme konusunda göstermiş oldukları başarıların yoksulluğun azaltılması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi gibi ekonomik hedeflere ne oranda yansıdığına değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuznets'in ifade ettiği ekonomik kalkınma sürecinde önce artan gelir eşitsizliğinin hangi gelir düzeyine ulaşıldıktan sonra azalmaya başladığının saptanması, gelişmekte olan ülkelerin gelir dağılımındaki dengesizlik ve yoksulluk sorunu ile mücadele konusunda belirli bir gelir düzeyine ulaşmaya kadar neler yapmaları gerektiğine açıklık getirecektir.

Ters-U hipotezinin test edilmesi ve gelişmekte olan ülkeler için önemini değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada Dünya Bankasının Dünya Kalkınma Raporlarında benimsediği; düşük gelirli, düşük-orta gelirli, üst-orta gelirli ve yüksek gelirli

ekonomiler sınıflandırmasında yer alan ülkelerden, gelir dağılımına ulaşılabilen 56 ülke verilerinden yararlanılmıştır(World Bank,1996). Ülkelerin seçiminde yakın zamana kadar sosyalist ekonomik sistemi benimsemiş ülkeler analiz dışında tutulmuş ve çalışma kapsamı kapitalist ülke ekonomileriyle sınırlandırılmıştır.

Ülkelere ait gelir dağılımı sonuçları, araştırmaların farklı yıllarda yapılmış olmasından kaynaklanan bir nedenle ortak bir yıl bazında tanınlanmamıştır. Araştırma sonuçları farklı yıllara ait olmakla birlikte ilgili ülkelerin gelir dağılımını çalışmanın amaçları ölçüsünde yansıtmaktadır. Kişi başına gelir sıralamasında 80 dolar'dan 38.000 dolar'a kadar uzanan geniş bir yelpazeye yayılan ülkeler, dünya gelir dağılımındaki çarpıklığı açık bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Tüm ülkeleri kapsayacak biçimde gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinin hesaplanmasına olanak verecek ayrıntılı araştırma sonuçlarına ulaşamadığı için, yüzdeler halinde yayınlanmış gelir dağılımı sonuçlarından yararlanılmıştır. En yüksek gelirli yüzde 20'lik nüfus grubunun toplam gelirden aldığı payın en düşük gelirli yüzde 20'lik nüfus grubunun toplam gelirden aldığı paya oranı Gelir Eşitsizlik Oranı olarak tanımlanmış ve çalışmaya temel eşitsizlik ölçütü olarak alınmıştır. En düşük gelirli yüzde 40'lık nüfusun toplam gelirden aldığı pay ise, genel olarak yoksulluk tanımlamasında kullanılan bir oran olması nedeniyle değerlendirmeye alınmıştır. Gini Eşitsizlik katsayılarına ise düzenlenen tabloda ancak sonuçlarına ulaşılabilen belirli ülkeler için yer verilebilmiştir (Bkz. Tablo1).

250 dolar'dan az gelire sahip ülkelerdeki gelir dağılımı, eşitsizlik ölçütlerine göre değerlendirildiğinde 5.000-20.000 dolar gelire sahip ülkeler ile benzer eşitsizlik değerlerine sahip oldukları dikkati çekmektedir. 200 dolar ortalama geliri ile sözkonusu ülkelerin yoksullukta eşitlik olarak tanımlanacak bir durumda oldukları görülmektedir.

251-500 dolar gelir grubunda yer alan ülkelerde gelir dağılımı, dördüncü ve en yüksek gelire sahip nüfus dilimleri lehine gelişmektedir. Bu eğilim Gelir Eşitsizlik Oranı'nın ve Gini Eşitsizlik Katsayısı'nın küçülmesi ve yoksul nüfusun gelir payının azalması şeklinde ortaya çıkan eğilimlerle izlenebilir.

501-1.000 dolar gelir grubunda yer alan ülkelerde; artan gelirle birlikte düşük ve orta gelir grubuna dahil nüfusun gelir dağılımından aldıkları pay artmış, en yüksek gelirli grubun gelir payı azalmıştır. Gelir dağılımında iyileşme olarak ifade edilebilecek bu eğilim sonucu Gelir Eşitsizlik Oranı daralırken, Gini Eşitsizlik Katsayısının değeri eşitlik yönünde küçülmüş ve yoksul nüfusun gelir payı artmıştır.

1.001-1.500 dolar gelir grubundaki ülkelere geçildiğinde, gelir dağılımının en yüksek gelirli yüzde 20'nin gelir payı lehine gelişmiş olduğu görülmektedir. Düşük ve orta gelirli grubun gelir payının azalmakta olduğu bu gelir grubuna ait ülkeler için gelir eşitsizliği sorunu giderek büyümektedir.

Tablo 1: Farklı Kalkınmışlık Düzeylerinde Ülkeler ve Gelir Eşitsizliği

Kişi Başına Gelir Düzeyine Göre Ülkeler Sınırı	Kişi Başına Gini Katsayısı	G.E.O					En Yüksek			
		En düşük % 20	İkinci % 20	Üçüncü % 20	Dördüncü % 20	En Yüksek % 20	En Yüksek % 20	% 20	% 20	
250 \$ 'dan az										
Ruanda (1983-1985)	80	9.7	13.2	16.5	21.6	39.1	4.03	22.9	28.9	
Tanzanya (1993)	140	6.9	10.9	15.3	21.5	45.4	6.57	17.8	38.1	
Uganda (1992)	190	6.8	10.3	14.4	20.4	48.1	7.07	17.1	40.8	
Madagaskar (1993)	200	5.8	9.9	14.0	20.3	50.0	8.62	15.7	43.4	
Vietnam (1993)	200	7.8	11.4	15.4	21.4	44.0	5.64	19.2	35.7	
Bangladeş (1992)	220	9.4	13.5	17.2	22.0	37.9	4.03	22.9	28.3	
Nijer (1992)	230	7.5	11.8	15.5	21.1	44.1	5.88	19.3	36.1	
Kenya (1992)	250	3.4	6.7	10.7	17.0	62.1	18.3	10.1	57.5	
Grup Ortalaması	201	7.16	10.9	14.87	20.65	46.3	7.51	18.12	38.6	
(251 - 500) \$										
Nigeria (1992-1993)	280	4.0	8.9	14.4	23.4	49.3	12.3	12.9	37.5	
Hindistan (1992)	320	8.5	12.1	15.8	21.1	42.6	5.0	20.6	33.8	
Nikaragua (1993)	340	4.2	8.0	12.6	20.0	55.2	13.1	12.2	50.3	
Zambia (1993)	350	3.9	8.0	13.8	23.8	50.4	12.9	11.9	46.2	
Gana (1992)	410	3.4	7.9	12.0	16.1	60.6	17.8	11.3	33.9	
Pakistan (1991)	430	8.4	12.9	16.9	22.2	39.7	4.7	21.3	31.2	
Moritanya (1988)	480	3.6	10.6	16.2	23.0	46.5	12.9	14.2	42.4	
Zimbabve (1990)	500	4.0	6.3	10.0	17.4	62.3	15.6	10.3	56.8	
Grup Ortalaması	381	5.51	9.73	14.22	20.89	49.64	9.01	15.24	41.50	
(501 - 1000) \$										
Gine(1991)	520	3.0	8.3	14.6	23.9	50.2	16.7	11.3	46.8	
Honduras (1992)	600	3.8	7.4	12.0	19.4	57.04	15.1	11.2	52.7	
Senegal (1991)	600	3.5	7.0	11.6	19.3	58.6	16.7	10.5	54.1	
Fildişi Sahili (1988)	610	6.8	11.2	15.8	22.2	44.1	6.5	24.8	36.9	
Sri Lanka (1990)	640	8.9	13.1	16.9	21.7	39.3	4.4	22.0	30.1	
Mısır (1991)	720	8.7	12.5	16.3	21.4	41.1	4.7	21.2	32.0	
Bolivya (1990)	770	5.6	9.7	14.5	22.0	48.2	8.6	15.3	42.0	
Endonesya (1993)	880	8.7	12.3	16.3	22.1	40.7	4.7	21.0	31.7	
Filipinler (1988)	950	6.5	10.1	14.4	21.2	47.8	7.4	16.6	40.7	
Grup Ortalaması	698	6.17	10.18	14.71	21.47	47.48	7.69	16.35	40.77	
(1001 -1500) \$										
Fas (1990-1991)	1140	6.6	10.5	15.0	21.7	46.3	7.0	17.1	39.2	
Ekvator (1994)	1280	5.4	8.9	13.2	19.9	52.6	9.7	14.3	46.6	
Dominik Cumh. (89)	1330	4.2	7.9	12.5	19.7	55.7	13.3	12.1	50.5	
Ürdün (1991)	1440	5.9	9.8	13.9	20.3	50.1	8.5	15.7	43.4	
Grup Ortalaması	1297	5.52	9.27	13.65	20.04	51.18	9.27	14.80	44.93	

Tablo I'in devamı

Kişi Başına Gelir Düzeyine Göre Ülkeler Sınırı Sınırı	Kişi Başına Gini Katsayısı	En				G.E.O			
		düşük % 20	İkinci % 20	Üçüncü % 20	Dördüncü % 20	En Yüksek % 20	En Yüksek % 20	% 20	% 20
(1501- 2500) \$									
Jamaika (1991)	1540	5.8	10.2	14.9	21.6	47.5	8.2	16.0	41.1
Cezayir(1988)	1650	6.9	11.0	15.1	20.9	46.1	6.7	17.9	38.7
Kolombia (1991)	1670	3.6	7.6	12.6	20.4	55.8	15.5	11.2	51.3
Tunus (1990)	1790	5.9	10.4	15.3	22.1	46.3	7.8	16.3	40.2
Peru (1994)	2110	4.9	9.2	14.1	21.4	50.4	10.3	14.1	44.9
Kosta Rica (1989)	2400	4.0	9.1	14.3	21.9	50.7	12.7	13.1	46.1
Tayland(1992)	2410	5.6	8.7	13.0	20.0	52.7	9.4	14.3	46.2
Türkiye (1994)	2500	4.9	8.6	12.6	19.0	54.9	11.2	13.5	51.0
Grup Ortalaması	2008	5.20	9.35	13.98	20.91	50.55	9.72	14.55	44.94
(2501 - 5000) \$									
Panama (1989)	2580	2.0	6.3	11.6	20.3	59.8	29.9	8.3	56.6
Venezüela (1990)	2760	3.6	7.1	11.7	19.3	58.4	16.2	10.7	53.8
Brazilya (1989)	2970	2.1	4.9	8.9	16.8	67.3	32.1	7.0	63.4
Güney Afrika (1993)	3040	3.3	5.8	9.8	17.7	63.3	19.2	9.1	58.4
Malezya(1989)	3480	4.6	8.3	13.0	20.4	53.7	11.7	12.9	48.4
Şili (1994)	3520	3.5	6.6	10.9	18.1	61.0	17.4	10.1	56.5
Meksika (1992)	4180	4.1	7.8	12.5	20.2	55.3	13.5	11.9	50.3
Grup Ortalaması	3218	3.31	6.68	11.20	18.97	59.83	18.07	10.0	55.34
(5001 -20000) \$									
Yeni Zelanda ()	13350	5.1	10.8	16.2	23.2	44.7	8.8	15.9	---
İspanya (1988)	13440	8.3	13.7	18.1	23.4	36.6	4.4	22.0	---
İsrail (1979)	14530	6.0	12.1	17.8	2405	39.6	6.6	18.1	---
Avustralya (1985)	18000	4.4	11.1	17.5	2408	42.2	9.6	15.5	---
İngiltere (1988)	18340	4.6	10.0	16.8	24.3	44.3	9.6	14.6	---
Finlandiya (1981)	18850	6.3	12.1	18.4	25.5	37.6	5.9	18.4	---
Grup Ortalaması	16085	5.78	11.63	17.47	24.28	40.83	7.06	17.42	---
20001 \$ ve Yukarısı									
Hollanda (1988)	22010	8.2	13.1	18.1	23.7	36.9	4.5	21.3	---
Fransa (1989)	23420	5.6	11.8	17.2	23.5	41.9	7.5	17.4	---
İsveç (1981)	23530	8.0	13.2	17.4	24.5	36.9	4.6	21.2	---
Almanya(1988)	25580	7.0	11.8	17.1	23.9	40.3	5.8	18.8	--
Japonya (1979)	36430	8.7	13.2	17.5	23.1	37.5	4.3	21.9	---
İsviçre (1982)	37930	5.2	11.7	16.4	22.1	44.6	8.6	16.9	---
Grup Ortalaması	27045	7.12	12.47	17.28	23.47	39.68	5.57	19.58	---

1.501-2.500 dolar gelir grubunda yer alan ve ortalama 2.000 dolar gelire sahip ülkelerde yüksek gelir grubundan ve düşük gelir grubundan transfer edilen gelir ile orta gelir grubunun güçlenmekte olduğu dikkati çekmektedir. Orta gelir gruplarının gelir payındaki artış büyük ölçüde düşük gelir grubundan kaynaklanmıştır. Gini Eşitsizlik Katsayısı değişikliğe uğrarken, gelir gruplarına göre hesaplanan Gelir Eşitsizlik Oranı gelir dağılımının eşitlikten biraz daha uzaklaştığını göstermektedir. Yoksul nüfus olarak tanımlanan yüzde 40'lık nüfus grubunun gelir payı da azalmaktadır.

Gelir artışının ifade ettiği ekonomik gelişme sürecinde 2.501-5.000 dolarlık gelir grubunda yer alan ülkelerin gelir eşitsizliğini en yoğun yaşayan ülkeler oldukları saptanmıştır. Yoksul nüfusun gelir payının yüzde 10'lar seviyesine gerilediği bu ülkelerde en yüksek gelirli grup toplam gelirin yarısından fazlasını alır duruma gelmiştir.

5.001-20.000 dolar ile 20.000 dolar üzeri gelir grubunda yer alan ülkelerin dengeli bir gelir dağılımına doğru olumlu bir eğilim yakalamış oldukları rahatlıkla ifade edilebilir. Düşük gelirli grupların lehine gelişen gelir dağılımı, Gelir Eşitsizlik Oranı'nın giderek daralan değerler alması ve yoksul yüzde 40 nüfusun gelir payının ciddi biçimde artması ile gelir dağılımındaki olumlu gelişmeye işaret etmektedir.

Saptadığımız genel eğilimler, Kuznets'in ekonomik kalkınma sürecinde, büyüme ile önce artan daha sonra azalan ve ters-U eğrisiyle temsil edilen gelir dağılımı hipotezini desteklemektedir. Kuznets eğrisinin ortaya koyduğu sonuçlara göre; gelişmekte olan ülkelerin 500 dolar gelir düzeyinden başlayarak 1.500 dolar, 2.500 dolar ve yaklaşık 5.000 dolar gelir düzeyine kadar şiddeti girerek artan gelir dağılımı sorunları, ancak kişi başına ortalama 5.000 dolar gelir sınırını aştıktan sonra hafiflemekte ve gelir seviyesi yükseldikçe daha adil bir gelir dağılımı yönünde gelişme göstermektedir.

Ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin yönünü tesbit edebilmek amacıyla 56 ülkeye ait kişi başına GSMH ve hesapladığımız Gelir Eşitsizlik Oranı arasında bir regresyon denklemi tanımlanmıştır. Regresyon denklemi, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki negatif yönlü ilişkiyi güvenilirlik sınırları içinde doğrulamaktadır.

Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki negatif yönlü ilişki; Kişi Başına GSMH ve her bir yüzde 20'lik gelir grubunun yüzde payı arasındaki ilişkiyi temsil eden regresyon denklemlerinin ortaya koyduğu katsayılar yardımıyla analiz edilebilir. Her bir gelir grubu ile kişi başına GSMH arasındaki ilişkinin varlığına yönelik oluşturulan tahmin denklemlerinden ($U = a + bX$) elde edilen sonuçlara göre; en düşük gelirli grup dışındaki diğer gelir grupları için ilişkinin anlamlı olduğuna karar verilmiştir. Tahmin denklemine ilişkin katsayılar gelir grupları itibariyle aşağıdaki gibidir:

Tablo2: Kişi Başına GSMH'a ilişkin Gelir Gruplarına Göre Katsayı Tahminleri

Gelir Grupları	Gelir Payı			
	a	b	F	t
En Düşük Gelirli %20 *	5.447	0.178	---	---
İkinci %20	9.376	0.414	11.186	3.345
Üçüncü %20	13.837	0.518	19.781	4.448
Dördüncü %20	20.650	0.515	19.467	4.411
En Yüksek %20	50.692	-0.453	13.999	-3.741
Gelir Eşitsizliği Oranı	11.302	-0.264	4.054	-2.013

* En düşük gelirli grup dışındaki tüm regresyon denklemlerine ilişkin katsayılar yüzde 95 güven ile sıfırdan farklıdır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre kişi başına GSMH; en yüksek gelirli grubun gelir payı ile negatif, diğer gelir grupları ile pozitif bir etkileşim içindedir. En düşük gelir grubu ile anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Ekonomik kalkınma sürecinde en yüksek gelirli gruptan, düşük gelirli gruplara doğru inildikçe etkisini kaybeden bir gelir aktarımı olmaktadır. Belirli bir gelir seviyesine ulaşıncaya kadar gelir payı azalmakta olan en düşük gelirli grup, bu gelir düzeyine eriştikten sonra kalkınmanın nimetlerinden yararlanmaya başlamaktadır.

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre gelişmekte olan ülkelerin hızlı ekonomik büyüme ile daha dengeli bir gelir dağılımına ulaşmaları mümkün görünmektedir. Fakat iktisat bilimi, az gelişmiş ülkelerin gelir dağılımındaki eşitsizliği artırmaksızın nasıl bir ekonomi politikası izleyerek büyüme hızlarını maksimumlaştırabilecekleri sorusuna çözüm üretmekte yetersiz kalmaktadır. Öngörülen kişi başına gelir düzeyini kısa dönemde sağlayamayacak durumdaki ekonomilerin, kalkınma sürecinde hızlı büyüme veya daha dengeli bir gelir dağılımı hedefleri arasında bir tercih yapmak gibi bir zorunlulukları da yoktur. Bu ülkeler için kalkınma politikası hedefi, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayacak ekonomik ortamın gerektirdiği büyüklükte bir gelir eşitsizliğini kabullenmeleridir (Todaro, 1997: 164).

III- EKONOMİ POLİTİKALARININ GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kuznets'in ekonomik kalkınma ve gelir dağılımı arasındaki ters-U hipotezi, yapılan çalışma ile doğrulanmış olmakla beraber, büyümenin tek başına gelir dağılımını belirlemediği de bir gerçektir. İktisadi çevre ve uygulanan iktisat politikalarının sonuçları da gelir dağılımındaki dengesizliği belirleyen önemli faktörlerdir.

Bu başlık altında; makroekonomik göstergelerin o döneme kadar izlenen ekonomi politikalarının bir sonucu olduğu görüşünden hareketle, tanımlanan temel makro ekonomik göstergeler ile kişisel gelir dağılımı arasında ne tür bir ilişki olduğunun saptanması amaçlanmaktadır.

3.1 - Makroekonomik Göstergeler ve Kişisel Gelir Dağılımı Arasındaki İlişkilerin Tahmini

Makroekonomik değişkenler ile kişisel gelir dağılımı arasında ne yönde bir ilişki olduğu konusu, öncelikli olarak kişisel gelir dağılımı üzerinde etkisi olduğu teorik olarak tanınmış değişkenlerin belirlenmesini gerektirmektedir. Diğer değişkenler sabit olmak kaydıyla, gelir dağılımı ve ilgili bağımsız değişken arasındaki ilişkinin, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki karşılıklı etkileşim sonucu nasıl bir sonuç ortaya koyacağı konusu önem kazanmaktadır. Dolayısıyla sözkonusu ilişki tek değişkenli boyuttan çok değişkenli boyuta doğru bir eğilim göstermektedir. Bu nedenle sözkonusu etkileşimleri ortaya koyabilmek için çoklu doğrusal regresyon modelinin oluşturulması uygun görülmüştür.

Makroekonomik değişkenlerdeki değişimin kişisel gelir dağılımına etkisini ölçmek amacıyla en yüksek gelirli grubun toplam gelirden, düşük gelirli grubun kaç katı pay aldığını gösteren ve gelir eşitsizlik ölçütü olarak tanımladığımız Gelir Eşitsizlik Oranı, eşitlikte bağımlı değişken olarak yer almıştır.

Teorik çerçevede Gelir Eşitsizlik Oranı'nı (Y) etkilediği düşünülen temel makroekonomik göstergeler ; Kamu Harcamaları Oranı (x1), Enflasyon Oranı (x2), Reel Faiz Oranı (x3) ve İşsizlik Oranı (x4) olmak üzere eşitliğe bağımsız değişkenler olarak katılmışlardır. Bu ilişkiyi ortaya koyacağını düşündüğümüz çoklu doğrusal regresyon modelimiz aşağıdaki gibidir:

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4$$

Tanımlanan bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasındaki temsil edecek tahmin denkleminin oluşturulması sırasında ortak zamanlarda gözlenmiş farklı ülkelere ait cross-section veri setinden yararlanılmıştır.

Gelir dağılımı ve makroekonomik göstergelere ilişkin verilerine ulaşılabilen Dünya Bankası Dünya Kalkınma Raporlarında benimsenen kalkınmışlık sıralamasında farklı gruplar arasında yer alan 42 ülkeye ait istatistikler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir1.

Bağımsız değişkenlerden Kamu Harcamaları Oranı, ülkelerin kamu cari ve yatırım harcamalarından oluşan toplam kamu harcamaları GSMH'larına bölünerek hesaplanmıştır. Enflasyon oranı, ilgili ülkelerin son 10 yıllık dönemine ilişkin ortalama yıllık enflasyon oranı olarak tanımlanmıştır. Reel faiz, 1 yıl vadeli tasarruf mevduatlarına uygulanan son 10 yılın ortalama faiz oranı ile son 10 yılın ortalama enflasyon oranı arasındaki fark alınarak hesaplanmıştır. İşsizlik oranı verileri ILO İşgücü İstatistikleri Yıllığından alınmıştır(ILO,

1995). Ülkeler arasında faal nüfusun tanımından kaynaklanan nedenle tüm ülkeleri kapsayan ortak hesaplanmış işsizlik verisine ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle başlangıçta araştırmaya dahil edilen ülkelerden işsizlik oranları tanımı farklı yapılmış olan ülkeler çalışma kapsamından çıkarılmışlardır.

Tablo3: Çoklu Doğrusal Regresyon Denklemine İlişkin Katsay

Tahminleri				
Sabit	Kamu Harcamaları	Enflasyon	Reel Faiz	İşsizlik
13.864	-0.4687	0.3923	0.3593	0.2434
(5.780)	(-3.8131)	(3.2400)	(2.8948)	(1.9893)
R ² = 0.4815	F = 8.593	SER = 2.3983		

*Parantez içindeki değerler açıklayıcı değişkenlere ait t istatistik değerlerini göstermektedir

Bağımsız değişkenlerin bir bütün olarak bağımlı değişkendeki değişimleri açıklama gücünü ifade eden belirlilik katsayısı(R²) düşük, ancak sözkonusu regresyon denklemi istatistiksel olarak anlamlıdır. Öte yandan, F istatistiği denklemin tanımlanmasında hata olmadığını ve tüm bağımsız değişkenlerin modelde yer alması gerektiğini göstermiştir.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama gücü, ilgili değişkenin katsayısına göre yorumlanmaktadır. Eşitliğe dahil edilen tüm değişkenlere ait tahmin katsayıları yüzde 95 güvenilirlikle sıfırdan farklıdır. Kamu harcamaları gelir eşitsizliğini açıklamak konusundaki en önemli değişken olarak öne çıkarken, kamu harcamalarını sırasıyla enflasyon oranı, reel faiz ve işsizlik oranı izlemektedir.

3.2 - Tahmin Denklemine İlişkin Sonuçların Değerlendirilmesi

Tahmin Denkleminde açıklayıcı değişkenler için hesaplanan katsayıların işareti, sözkonusu değişkenler ile Gelir Eşitsizlik Oranı arasındaki ilişkinin yönünü belirlemektedir. Gelir Eşitsizlik Oranı; bağımsız değişkenlerden enflasyon, reel faiz ve işsizlik oranı ile doğru yönlü, kamu harcamaları ile ters yönlü bir ilişki içindedir.

Makroekonomik değişkenler ve Gelir Eşitsizlik Oranı arasındaki çoklu doğrusal regresyon analizi ile saptanan bu ilişkinin, diğer faktörlerin sabit olduğu varsayımı altında farklı gelir gruplarının gelir payları ile sözkonusu göstergeler arasında da tek tek saptanması yararlı olacaktır. Farklı gelir grupları ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan regresyon denklemlerine göre, reel faiz ve işsizlik oranı dışında kalan bağımsız değişkenler için hesaplanan tüm katsayılar yüzde 95 güvenilirlikle sıfırdan farklıdır.

Tablo4: Kamu Harcamalar›na <İlflkin Gelir Gruplar›na Göre Katsay>

	Tahminleri			
	Gelir Grupları		Gelir Payı	
	a	b	F	t
En Düşük Gelirli %20	3.988	0.368	6.246	2.499
İkinci %20	7.689	0.492	12.794	3.577
Üçüncü %20	12.021	0.133	16.878	4.108
Dördüncü %20	18.981	0.552	17.604	4.195
En Yüksek %20	57.324	-0.539	16.428	-4.053
Gelir Eşitsizliği Oranı	11.302	-0.264	5.911	-2.431

Tablo 5: Enflasyon Oran›na <İlflkin Gelir Gruplar›na Göre Katsay>
Tahminleri

	Tahminleri			
	Gelir Grupları		Gelir Payı	
	a	b	F	t
En Düşük Gelirli %20	5.852	-0.344	5.389	-2.321
İkinci %20	10.765	-0.446	9.945	-3.154
Üçüncü %20	15.743	-0.469	11.279	-3.358
Dördüncü %20	22.394	-0.409	8.076	-2.842
En Yüksek %20	45.249	0.458	10.618	3.258
Gelir Eşitsizliği Oranı	9.096	0.444	9.830	3.135

Çoklu regresyon denkleminin ortaya koyduğu sonuçlara göre Gelir Eşitsizlik Oranı'nı etkileyen en önemli değişken kamu harcamalarıdır. Kamu harcamalarındaki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı saptanmıştır. Kamu harcamaları ile gelir gruplarının gelir payları arasındaki ilişkinin sonuçları değerlendirildiğinde kamu harcamaları ile ilk dört gelir grubu lehine bir gelişme gözlenirken, en yüksek gelirli grubun gelir payı azalmaktadır. Devletin gelir toplama ve harcamaları yoluyla ekonomide gelirin yeniden dağılımını sağlamak fonksiyonunu, tüm ülke ekonomileri verilerini içeren tahmin eşitliği de ortaya koymuştur.

Enflasyon oranı kamu harcamalarından sonra gelir eşitsizliğini etkileyen ikinci önemli değişkendir. Çoklu regresyon denklemi, enflasyon oranı ve gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir. Enflasyonun farklı gelir grupları düzeyinde yarattığı

etkiyi gösteren tahmin denkleminde göre enflasyon ilk dört gelir grubunun gelir paylarını azaltırken, en yüksek gelirli grubun gelir payını artırmaktadır. Enflasyon düşük gelirli gruplardan yüksek gelirli gruplara gelir transferini gerçekleştirerek gelir eşitsizliğine neden olan bir etkiye sahiptir.

Reel faiz uygulaması da enflasyon oranındakine benzer biçimde gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Enflasyon üzerinde belirlenen faiz oranları ile gelirin hemen tümünü tüketime ayıran düşük gelirli gruplar enflasyon karşısında reel gelir kaybına uğramaktadırlar. Gelirlerinin tüketmedikleri kısmını tasarrufa ayıran yüksek gelir grupları için enflasyon, enflasyon üzerinde faiz oranları ile tasarruflar üzerinden reel bir getiri sağlanmasına aracılık etmektedir. Reel faiz oranları ile farklı gelir gruplarının gelir payları arasında oluşturulan tek değişkenli regresyon denklemlerine göre, gelir gruplarının herbiri için reel faiz oranı ile gelir payları arasında bir nedensel ilişkinin varlığı istatistiksel olarak saptanamamıştır. Reel faiz oranı diğer değişkenlerle karşılıklı etkileşim sonucu gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etki yaratmaktadır.

İşsizlik oranı ile gelir eşitsizlik oranı arasındaki doğrusal ilişki, işsizlik ile birlikte giderek büyüyen yoksulluk sorununa da işaret etmektedir. Cari ücret düzeyinin altında çalışmaya hazır fakat iş bulamayan nüfusun varlığı, alt gelir grubunun ortalama gelir düzeyini düşürürken, gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır. İşsizlik oranı ve farklı gelir gruplarının gelir payları arasında hesaplanan doğrusal regresyon denklemleri belirgin bir ilişkiyi göstermemektedir. İşsizlik oranı da reel faiz oranı gibi diğer açıklayıcı değişkenlerle karşılıklı etkileşim sonucu çoklu regresyon eşitliğinde anlamlı bir ilişki göstermiştir.

SONUÇ

Ekonomik kalkınma sürecinde büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ifade etmeye çalışan Kuznets hipotezi, araştırmaya katılan ülkeler için de doğrulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kişi başına ortalama geliri 500 dolar olan ülkelere başlayarak artış eğilimi kazanan gelir dağılımındaki eşitsizlik sorunu 2500-5000 dolar arası gelire sahip gelişmekte olan ülkelere ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Ekonomik büyüme hedefini öncelikli hedef olarak alan gelişmekte olan ülkelere büyümenin finansmanı için gerekli sermaye birikiminin oluşumu düşük ve orta gelirli gruplardan yüksek gelirli gruplara gelir transferi ile sağlanmaktadır. Ancak ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında saptanan ters yönlü ilişki, ekonomik kalkınma süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde yüksek gelirli gruptan düşük gelirli gruplara kademeli olarak yayılan bir gelir akışına işaret etmektedir. Ekonomik kalkınmanın kazançlarından yararlanmak, belirli bir kalkınmışlık düzeyine ulaşmayı gerektirmektedir. Gelişmekte olan ülkelere gelir dağılımının iyileşme eşiği olarak ifade edilebilecek olan sözkonusu kalkınmışlık düzeyi, kişi başına ortalama

5000 dolar gelir düzeyine ulaşmak hedefiyle somutlaşmaktadır.

Araştırma sonuçları, ekonomik büyümenin gelir dağılımını belirleyen tek faktör olmadığını da göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerin yoksulluktan kurtulmak için daha yüksek gelir düzeyine ulaşmayı başarma hedefleri gelir dağılımında bir iyileşme sağlamakla birlikte, iktisadi amaçların önceliği ve ekonomi politikalarının sonuçları da gelir dağılımını ve ülkenin ekonomik refah düzeyini etkilemektedir. Ekonomi politikalarının sonuçlarını yansıttığı düşünülen kamu harcamaları oranı, enflasyon oranı, reel faiz oranı ve işsizlik oranının gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Kamu harcamaları en yüksek gelirli gruptan düşük gelirli gruplara gelir transferi etkisi yaratarak gelir dağılımını iyileştirmektedir. Enflasyon oranı, reel faiz uygulaması ve işsizlik oranındaki artışlar ise kamu harcamalarının yarattığı etkinin aksine, düşük gelirli gruplardan yüksek gelirli gruplara doğru gelir aktararak gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

NOTLAR

1. Araştırma kapsamına alınan ülkeler: Nikaragua, Gine, Pakistan, Gana, Sri-Lanka, Fildişi Sahili, Mısır, Bolivya, Filipinler, Fas, Guatemala, Ekvator, Jamaika, Peru, Kosta Rika, Tayland, Türkiye, Panama, Venezüela, Yeni Zelanda, İspanya, İsrail, Avustralya, İngiltere, Finlandiya, İtalya, Kanada, Hollanda, Singapur, Belçika, İsveç, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Norveç, Danimarka, Japonya, İsviçre.

KAYNAKÇA

- ADELMAN, I. and MORRIS, C. T. (1973), *Economic Growth and Social Equality in Developing Countries*, Stanford University Press, California.
- AHLUWALIA, M. S. (1976), "Income Distribution and Development: Some Stylized Facts", *The American Economic Review*, 66-2, 128-135.
- AHLUWALIA, M.S - CARTER N.G and CHENERY H.B. (1979), "Growth and Poverty in Developing Countries", *Journal of Development Economics*, 6, 299-341.
- ANAND, S. and KANBUR, S.M.R. (1985), "Poverty Under the Kuznets Process", *Economic Journal*, 95, 42-50.
- ILO, (1995), *Yearbook of Labor Statistics*, 1995.
- KRAVIS, I. (1960), "International differences in the Distribution of Income", *Review of Economics and Statistics*, 42-1, 408-416.
- KUZNETS, S. (1955), "Economic Growth and Income Inequality", *American Economic Review*, 45-1, 1-28.
- KUZNETS, S. (1963), "Quantitative Aspects of Economic Growth of Nations: Distribution of Income by Size", *Economic Development and Cultural Change*, 11-2, 1-80.
- LECAILLON, J.- PAUKERT, F. - MORRISON, C. - GERMIDIS, D. (1984), *Income*

- Distribution and Economic Development: An Analytical Survey, International Labour Office, Geneva.
- OSHIMA, H. (1962), "The International Comparison of Size Distribution of Family Incomes With Special Reference to Asia" , *Review of Economics and Statistics*, 44-1, 439-445.
- ÖZMUCUR, S. (1995), Türkiye'de Gelir Dağılımı Vergi Yükü ve Makroekonomik Göstergeler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları Yayın No.582, İstanbul, 1995.
- PAUKERT, F. (1970), "Income Distribution of Different Levels of Development: A Survey of Evidence", *International Labor Review*, 108-2-3, 97-125.
- PAPANEK, G. and Oldrich KYN, O. (1986), "The Effect on Income Distribution of Development, the Growth Rate and Economic Strategy", *Journal of Development Economics*, 23, 55-65.
- RAM, R. (1995), "Economic Development and Income Inequality: An Overlooked Regression Constraint", *Economic Development and Cultural Change*, 43-2, 425-434.
- ROBERTI, P. (1974), "Income Distribution: A Time Series and a Cross-Section Study" , *Economic Journal*, 84, 629-638.
- SAITH, A. (1983), "Development and Distribution: A Critique of the Cross-Country U-Hypothesis", *Journal of Development Economics*, 13, 367-382.
- TODARO, M.P. (1997), *Economic Development*, Addison-Wesley Reading, Massachusetts.
- WORLD BANK (1996), *Development Report - From Plan to Market*, Oxford University Press.

ABSTRACT

ECONOMIC GROWTH AND THE INEQUALITY

Simon Kuznets has suggested that in the early stages of economic development, the distribution of income would tend to worsen, while at the later stages it would be improved by the economic growth. Whatever the theoretical explanation for the Kuznets curve, the empirical validity of this relation for the developing countries is still discussible. Within this article, the secular relationship between economic growth and the level of inequality has been tried to be tested with a cross-section regression study for 56 countries as a first step. Then, it has been tried to find out the consequences of macroeconomic policies on income distribution based on the cross-section regression study for 42 countries.